

Ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa „Oblicza przemocy. Diagnoza – charakterystyka – profilaktyka”

16 maja 2019 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie odbyła się ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa „Oblicza przemocy. Diagnoza – charakterystyka – profilaktyka”. Wydarzenie objęli patronatami: Dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych dr hab. Magdalena Charzyńska-Wójcik, prof. KUL oraz Dziekan Wydziału Nauk Społecznych ks. dr hab. Stanisław Fel, prof. KUL, a także: Służba Więzienna, Fundacja na rzecz Rozwoju i Promocji TYGIEL, TVP 3, Polskie Radio Lublin oraz „Kwartalnik Edukacyjny”. Na konferencji poruszona została problematyka szeroko rozumianej przemocy: fizycznej, psychicznej, werbalnej, edukacyjnej, medialnej, rodzinnej. Prelegenci reprezentowali różne ośrodki naukowe, dydaktyczne i resocjalizacyjne, m.in. KUL, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Seminarium Duchowne w Kielcach, Uniwersytet Jagielloński, Akademię Jana Długosza w Częstochowie, Zakład Karny w Opolu Lubelskim, Zespół Szkół im. gen. W. Andersa w Częstochowie, Pracownię Badań Społecznych NASK. Od-

biorcami wystąpień konferencyjnych byli studenci, pracownicy naukowci, nauczyciele oraz uczniowie okolicznych szkół podstawowych i średnich.

Na konferencję złożyło się pięć sesji, każda związana z inną dziedziną nauki. Spotkanie naukowe rozpoczęło się od wystąpień poświęconych problemowi przemocy w literaturze. Pierwsza zabrała głos dr Agnieszka Karczewska z Pracowni Polsko-Żydowskiej KUL, która scharakteryzowała obraz przemocy w najnowszej dziecięcej literaturze o Zagładzie. Przedmiotem analizy uczyniła utwory wydane po 2007 roku. Przywołała *Kotkę Brygidy* Joanny Rudniańskiej (Lasek 2007), *Szlemiel* Ryszarda Marka Grońskiego (Warszawa 2010), *Bezszenność Jutki* Doroty Combrzyńskiej-Nogali (Łódź 2012), *XY* Joanny Rudniańskiej (Warszawa 2012), *Wszystkie lajki Marczuka* Pawła Beręsewicza (Łódź 2012), *Wszystkie moje mamy* Renaty Piątkowskiej (Łódź 2013), *Arkę czasu, czyli wielką ucieczkę Rafała od kiedys przez wtedy do teraz i wstecz* Marcina Szczygielskiego (Warszawa 2013), wreszcie *Ostatnie piętro* Ireny Landau (Łódź 2015). Głównymi bohaterami

tych utworów, jak podkreśliła badaczka, są dzieci w różny sposób uczestniczące w tragicznych wydarzeniach lat 1939–1945, obok których pojawili się także protagoniści niemieccy. Autorka scharakteryzowała sposoby przedstawiania sprawców przemocy oraz podjęła próbę klasyfikacji obrazów i postaw.

Dr Daria Jekiel z Częstochowy przedmiotem swojego wystąpienia uczyniła literackie kreacje nastoletnich bohaterów współczesnej prozy młodzieżowej, którzy doświadczali różnych form przemocy. Jej rozważania dotyczyły dwóch kwestii: określenia specyfiki współczesnej prozy młodzieżowej z lat 1994–2014 w odniesieniu do jej roli w tradycji literackiej, a także sposobu ujęcia samego problemu przemocy. Podstawowa obserwacja referentki upoważniła ją do sformułowania wniosku, że tego typu proza tworzona jest w reakcji na współczesne zjawiska dotyczące młodych ludzi, które są diagnozowane w pracach socjologicznych i psychologicznych.

Sesję literacką zakończył ks. dr hab. Stefan Radziszewski z Kielc, który w inspirujący i niezwykły sposób przedstawił prozę węgierskiego pisarza–lekarza, Gézy Csátha (1887–1919). Odniósł się zwłaszcza do opowiadania *Ruda Eszti*, dokonując jego analizy i interpretacji z różnych perspektyw: hermeneutycznej, intertekstualnej, psychologicznej, dydaktycznej.

Kolejną sesję rozpoczął kpt. Łukasz Pruchniak z Zakładu Karnego w Opolu Lubelskim, który opowiedział o projekcie Zapaleni.org. Osadzeni, pod okiem profesjonalnych artystów, w ciągu kilku miesięcy przygotowali inscenizację *Snu nocy letniej* Williama Shakespeare’a. Odwołując się do swoich doświadczeń w charakterze koordynatora przedsięwzięcia, funkcjonariusz przedstawił kulisy pracy teatralnej z osobami osadzonymi, która zakończyła się wystawieniem sztuki poza murami więzienia, na scenie jednego z największych teatrów w kraju, a mianowicie Teatru Polskiego w Warszawie.

Następnie głos zabrała Milena Welc, doktorantka Instytutu Pedagogiki KUL, a jednocześnie wychowawczyni w bursach, która przedstawiła referat *Zachowania przemocowe w bursach i internatach*. Omówiła rodzaje i poziomy zachowań przemocowych w placówkach opiekuńczych, koncentrując uwagę na przemocy werbalnej, fizycznej oraz autoprzemocy. Scharakteryzowała też sposoby zapobiegania przemocy i przykłady działań o charakterze profilaktycznym.

Sesję literaturoznawczo-dydaktyczną zakończyło wystąpienie dr Magdaleny Marzec-Jóźwickiej z Katedry Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego KUL nt. *Do czego zdolny jest uczeń zdolny? Skutki fascynacji przemocą w powieści Stephena Kinga*. Swoją referat badaczka poświęciła charakterystyce głównego bohatera książki *Zdolny uczeń*, czyli Todda Bowdena, nastolatka z dobrego

domu, zafascynowanego tematyką hitlerowskich obozów koncentracyjnych, sposobami torturowania i uśmiercania więźniów, który pewnego dnia dowiaduje się, że w jego sąsiedztwie mieszka były zbrodniarz hitlerowski. Omówiła relacje chłopaka z „diabelnym nauczycielem” – Kurtem Dussanderem, koncentrując się na znaczeniu tej znajomości w życiu obu bohaterów, zwłaszcza poddanego szkodliwej anty-aksjologicznej i anty-społecznej edukacji nastolatka, który rozwinął i utrwalił w sobie skłonności psychopatyczne.

Uczestnicy kolejnej sesji zajęli się przemocą w języku. Joanna Majewska-Zarychta, doktorantka w Instytucie Filologii Germańskiej KUL, w wystąpieniu *Czym jest „mowa nienawiści”? Postulaty za komunikacją bez przemocy*, omówiła „ciemne” strony komunikacji, w której osoba jest nadawcą lub odbiorcą negatywnie emocjonalnych, a jednocześnie subiektywnych wypowiedzi. Jak stwierdziła badaczka, nadawca posługuje się wówczas tzw. „mową nienawiści” (ang. *hate speech*), na której kształt mają wpływ opinie i sądy zarówno spontaniczne, jak i przemyślane. Osoba siejąca nienawiść kieruje się silnymi emocjami, a jej celem jest danie upustu złości, chęć zemsty. Ta niekonstruktywna postawa prowadzi do potencjalnych konfliktów i manipulacji. Majewska-Zarychta przeanalizowała też sposoby przeciwdziałania „mowie nienawiści” w codziennym życiu oraz zasady walki z uprzedzeniami i panowania nad emocjami, nawet jeśli są negatywne.

Paulina Dawidek, doktorantka w Instytucie Filologii Polskiej KUL, omówiła natomiast mechanizmy psychospołeczne warunkujące hejt, takie jak stereotypy i uprzedzenia oraz agresję słowną obecną w mediach. Przedstawiła źródła hejtu, do których należą m.in. kompleksy, indywidualna zemsta, zazdrość, sadyzm, chęć wywołania wrażenia oraz zwrócenia uwagi. W swoim wystąpieniu scharakteryzowała też cele i konsekwencje hejtu, sposoby reagowania na hejt oraz działania systemu sprawiedliwości w zakresie tak zwanych przestępstw z nienawiści.

Kolejną sesję – poświęconą psychologicznym aspektom przemocy – rozpoczęła Zofia Kończewska-Murdzek. Pani psycholog z wieloletnim doświadczeniem interesująco i dokładnie przedstawiła zagadnienie przemocy w rodzinie: jej form, sposobów reagowania na nią oraz możliwości jej zapobiegania poprzez podejmowanie działań profilaktycznych. Przeanalizowała temat form i konsekwencji przemocy doznawanej na różnych etapach życia, poczynając od rozwoju dziecka w łonie matki, poprzez okres niemowlęctwa, dzieciństwa, aż do dorosłości.

Następnie głos zabrał kpt. Tomasz Korczyński, starszy psycholog Działu Penitencjarnego Zakładu Karnego w Opolu Lubelskim. W wystąpieniu zatytułowa-

nym *Sprawca przemocy w rodzinie: karać czy pomagać? Wybrane formy oddziaływań w warunkach izolacji penitencjarnej* zaprezentował formy oddziaływań prowadzonych w warunkach izolacji penitencjarnej wobec osób skazanych za przestępstwo z art. 207 oraz 209 Kodeksu Karnego w oparciu o dwa programy edukacyjno-korekcyjne: „Duluth” oraz „Stop Przemocy – Druga Szansa”. Przedstawił też wyniki badań katamnesticznych nad skutecznością oddziaływań prowadzonych w warunkach izolacji penitencjarnej.

Kolejną prelegentką tej sesji była studentka Kolegium Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistyczno-Społecznych KUL Adrianna Pie-
repienko, która w swoim wystąpieniu podjęła refleksję na temat wymagań stawianych współczesnemu człowiekowi: realizującemu swoje ambicje, przekraczającemu samego siebie, dążącemu do bycia profesjonalistą. W referacie próbowała odpowiedzieć na pytania, gdzie znajduje się granica pomiędzy perfekcjonizmem adaptacyjnym a neurotycznym oraz czy współczesny człowiek nie za wysoko stawia sobie poprzeczkę, powodując, że perfekcjonizm staje się formą (auto)przemocy...

Na zakończenie tej sesji wystąpił Andrzej Biliński, który wywołał żywą reakcję odbiorców, analizując inteligentne formy utajniania przemocy i dowodząc, że przemoc jest cechą natury, konieczną do wywoływania i podtrzymywania procesu zmian. W wystąpieniu, zredagowanym na podstawie wieloletniego doświadczenia przedsiębiorcy budowlanego, omówił sposoby radzenia sobie z przemocą w relacjach gospodarczych (podstępny i zapiski w umowach, czcze obietnice, pokusy jako czekanie bez pokrycia) oraz osobistych, opartych na przyjaźni, miłości i lojalności (strategia zdrady w dylemacie więźnia, habitus Pierre Bourdieu, przemoc urażonej dumy i lęku przed śmiesznością).

Konferencję zakończyły referaty młodych socjologów. Mariola Kowalczyk, doktorantka KUL, przeanalizowała zjawisko cyberprzemocy i związanych z nią cyberzagrożeń (hejt, *fake newsy*, *patostreamy*) na podstawie ogólnopolskich badań „Nastolatki wobec Internetu”, realizowanych przez NASK. Jak stwierdziła, z badań wynika, że zdecydowana większość młodych ludzi była świadkami przemocy internetowej, kierowanej przeciwko znajomej osobie. Co ciekawe, dodała – według deklaracji uczestników badania – aż połowa z nich doświadczyła agresji online bezpośrednio. Kowalczyk omówiła ponadto przyczyny cyberprzemocy, jej formy oraz przywołała wiadomości, jakie na jej temat mają nastolatki.

Michał Wójcik, również doktorant KUL, podjął temat przemocy w programach *hyde park*, które charakteryzuje możliwość swobodnej wymiany opinii.

Ich motywem przewodnim, jak podkreślał, jest brak scenariusza. Popularny na Zachodzie format zakłada, że w otwartym studiu telewizyjnym głos może zabrać każdy uczestnik. Program emitowany na żywo zwykle moderuje prowadzący lub duet prowadzących. Ze względu na obywatelski charakter dyskusji, medialne widowisko niejednokrotnie porównuje się do ateńskiej agory. Celem wystąpienia młodego badacza było podjęcie – nieobecnej w Polsce – naukowej refleksji na temat mechanizmów inicjowania agresji wśród uczestników programu hydeparkowego. W dobie *infotainmentu*, jak podkreślał Wójcik, nieodzowna staje się potrzeba odpowiedzi na pytanie o granice zachowań dopuszczalnych w ramach wolności słowa. Jednocześnie w swojej analizie prelegent pochylił się nad postępującą brutalizacją języka debaty publicznej i nierozzerwalnie związaną z tym zjawiskiem rolą dziennikarza-moderatora.

Konferencja „Oblicza przemocy. Diagnoza – charakterystyka – profilaktyka”, wchodząca w skład realizowanego od listopada 2017 roku przez Polonistyczne Laboratorium Dydaktyczne projektu „Trudne tematy w edukacji”, okazała się trafionym przedsięwzięciem. Wszystkie referaty były bardzo ciekawe i dobrze przygotowane. Prezentowały temat przewodni z różnych perspektyw: literaturoznawczej, językoznawczej, dydaktycznej, pedagogicznej, psychologicznej oraz socjologicznej. Konferencja uświadomiła potrzebę refleksji nad przemocą, która – jak słusznie zauważył jeden z prelegentów – stanowi nieodłączny element codziennej egzystencji.

dr hab. Magdalena Marzec-Józwicka
KUL Lublin